

ALKOTMÁNYOS KIBONTAKOZÁS

ÍRTA:

CONSTITUTIONALIS

BUDAPEST

POLITZER ZSIGMOND ÉS FIA KÖNYVKERESKEDÉSE

1903

ELŐSZÓ.

Érzem, tudom, hogy javaslatomon, a melylyel a nyilvánosság elé lépek, sok bölcs, „a reális élet ismeretével bíró“ mosolyogni fog. Korunkban mindenki „idealistikus“ és „nem bír emberismerettel“, a ki nemcsak vallja, hanem gyakorolja is azt a meggyőződését, hogy *az erkölcs minden társadalom alapköve*. Az az egyedül vigasztaló, hogy a bölcsék, a reális érzékűek világában is *vallják* a nagy igazságot. Így azután nem vész el a kapocs a letűnt erkölcsös korszak és a vajúdó (vagy tán még nem is vajúdó?!) újabb erkölcsös korszak között. Sokat jelent már az is, hogy csak az erkölcs tógájában lehet megjelenni a porondon, mert így legalább némi nyomokat hagy az erkölcs a közéletben és fennmarad a híd, a melyen akár egy hatalmas egyéniségben, akár az eseményekben rejlő erkölcsi erő újra átveszi a társadalomnak s legmagasabb alakzatának, az államnak irányítását.

A mai válság is csak ebből a világnézetből kifolyólag érthető meg teljesen.

Meggyőződésem, hogy a válság súlyos volta nem ott keresendő, a hol azt általában keresik. A nagy közjogi ellentét, a mi a korona és a nemzet között nyilvánvalóvá lett, egymagában ily súlyos válságot nem idézhetett volna elő.

A válság veszedelme s így a kibontakozás nehézsége is abban van, hogy a nagy ne, alkotmányos erkölcsök kiveszőben vannak.

A korona is, a nemzet is kinyilatkoztatta jogi meggyőződését. Mindkét faktornak erkölcsi méltósága van tehát kötve ahhoz, hogy jogi meggyőződése a másiknál teljes tiszteletben részesüljön.

A közéletben szerepet vivő politikusok egy része egészen nyíltan oly irányba tereli a küzdelmet, hogy az szükségképen a korona erkölcsi megalázására vezetne. Mások meg — a kik ennek az iránynak ellenállanak — oly megoldásokra törekednek, a melyek viszont a nemzet erkölcsi megalázásával járnának.

Alkotmányunk értelmében az egyik oly lehetetlen, mint a másik.

Mind a két faktorban akkora erkölcsi erőt *feltételezni*, a mennyit alkotmányunk megkövetel. Nagyon természetesen a korona erkölcsi ereje egészen más módon kell, hogy megnyilatkozzék, mint a nemzet erkölcsi ereje, a mint ezt javaslatom indokolásában kifejtteni igyekeztem.

Akár „idealistikus“ vagy „realistikus“ valaki, az alkotmány mindkét világnézet mellett is azonegy alkotmány.

A ki tehát alkotmányos magaslatról akar vizsgálni, annak *személyes* világnézlete nem léphet előtérbe, az csakis az alkotmány „világnézet“-én állhat.

A néma gondolat tulajdonképen szabad, mert nem üldözhető. Ő Felsege a király *személye* is ki lehet téve tehát annak, hogy minden nagy erényei mellett is sárba rántható — *gondolatban*. De a korona — a mely a király személyével nem egészen egy — alkotmányunk és alkotmányos erkölcsünk értelmében még *gondolatban sem* sérthető meg*

*Nem óhajtom itt bizonyítani, csak rámutatok arra, hogy nagy zavar van ma a közjogi fogalmakban. A korona és a király, személye azonosnak tekintetik. Ne is beszéljünk a koronának a rendi alkotmányban való tágabb értelméről. Kétségtelen, hogy modernisált parlamentarizmusunkban sem egy a kettő. Törvényeink terminus technicusokban — igaz — nem különbözhetnek. De nekünk ezt meg kell tenni épen sajátos helyzetünknel fogva Ausztriával szemben. Ebben a keretben nem akarok nagy közjogi apparátussal bizonyítani, csak két eclatans törvénycikkre utalok. 1.) 1848:111. t.-cz. 3 §. „Ő Felsege a király a végrehajtó hatalmat a törvények értelmében független magyar minisztérium által gyakorolja.“ Kétségtelen, hogy itt „Ő Felsege a király“ alatt a korona értendő. 2.) 1867 : XII. t.-cz» 11 §. „Ő Felsegének a hadügy körébe tartozó alkotmányos fejedelmi jogai folytán mindaz, a mi az egész hadseregnek és így a magyar hadseregnek is, mint az összes hadsereg kiegészítő részének egységes vezérletére, vezényletére és belsejére vonatkozik, Ő Felsege

Alkotmányunk, alkotmányos erkölcsünk alapján kell megítélnünk a mai válságot.

A ki nem tud más alapon keresni kibontakozást, mint „emberismeret“-tel, vagyis a szereplő politikai faktorok egyéniségének s az uralkodó áramlatoknak számbavételével, az vagy a korona, vagy a nemzet megalázását akarja.

Nem lehet — *nem szabad számolnunk a szerepet vivő államférfiak egyéniségével*; ha ezt teszszük — nem jutunk eredményre. Államférfiaink korunk „erkölcei“ alatt nyögnek. Szép számmal vannak most is nagyképzetségű, nagy szellemi erejű államférfiatok, a kik egyéni jellemükben integer férfiak. De nincs egyetlen egy sem, a ki *politikai működésébe átvinné egyéni erkölcsét, s a ki ellenállhatatlan erkölcsi erővel ragadna magával egy egész pártot. Pedig akkor nem sympathiak és antipathiak döntenének a politikában. Egy ilyen államférfin küzdött nem régen sorainkban. Épen akkor dőlt ki, a mikor egyéni erkölce kezdett kibontakozni a politikai.*

Megszületett az inkompatibilitási törvény — félig. Meghalt annak szülőanyja s íme a gyermek fele az anya méhében maradt. (Főrendiház.) Ha most élő államférfiatokban az egyéni erkölcsnek nincs meg a szükséges bátorsága, kezét kell fogniok mindazoknak, a kik a politikától távol állanak s így érthető, hogy érintetlenek maradtak; ezeknek kell *társadalmi* mozgalom útján arra az emelkedett hangulatra *erőszakolni* a közéletet, a melyben azután nagy szellemi súlyú s egyénileg szintén nagy erkölcsi súlyú államférfiatok a közéletben is egész erkölcsi erejükkel képesek hatni.

Ebben az emelkedettségben államférfiatok képesek lesznek keresztülvinni az egyedül egyedül erkölcsös megoldást. A ki az alkotmányban rejlő erkölcsi erőt átérzi, az át is tudja azt vinni a koronába.

álltai intézendőnek ismertetik el.“ Itt „Ő Felsége a király“ alatt nem a korona, hanem a király személye értendő. Hiszen az „egész“ hadsereg vezérletére stb. vonatkozó ügyek ismertettek el ő Felsége által intézendőknek. Azt csak nem állítja senki, hogy a *magyar* törvényhozás a korona jogairól rendelkezett az „egész“ hadsereget illetőleg, tehát a *nem* „magyar hadsereget“, a másik kiegészítő részt“ illetőleg is. Csak nem állítja senki, hogy a magyar *korona* az a faktor, a mely az *egész* hadsereget illetőleg az egységes vezénylet stb.-re vonatkozó ügyeket intézi. Nem! Törvényeink ott sem beszélnek koronáról, a hol a koronára gondolnak. (Az idézett 1848:111. t.-cz. 3 §-a.)

Egyetlen hatalom van, a mely politikai válságot valóssággal megoldhat. Az az alkotmány, az alkotmányos erkölcs.

Két vezérszempontra lebegjen előttünk:

Úgy a korona, mint a nemzet *jogkörének*, úgy a korona, mint a nemzet *önérzetének* 8 *erkölcsi méltóságának* csorbítatlanul kell kikerülnie a küzdelemből.

Más alapon lehet talán pillanatnyi nyugalmat teremteni, de nem érhető el a nemzeti erőök állandó, sikeres kifejtése.

Javaslatom és indokolása a fentebb megjelölt két alkotmányos szempontot tartja szem előtt.

Még egy megjegyzés! A ki ma kibontakozási javaslattal áll elő, annak számítania kell a függetlenségi párttal. Meggyőződésem, hogy javaslatom elfogadása a függetlenségi párt önérzetét, erkölcsi méltóságát nem csorbítaná, sőt az ezen javaslat elfogadása esetén előálló helyzetet a párt fényes erkölcsi diadalát jelentené.

Budapest, 1903. szeptember 25.

Szerző.

JAVASLAT INDOKOLÁSSAL.

Ha a politikai helyzet a vizsgálódás tárgya, akaratlanul a vizsgáló elébe tolikodik a politikai pártokról megalkotott véleménye.

Előre bocsátom, hogy a politikai pártokról való véleményadást a legnagyobb gondossággal kerülöm, hogy meghallgatásra találjak. Pedig mindkét nagy párttal szemben egyformán szeretném hallatni politikai viselkedésük miatt érzett fájdalmamat, de pártjaink megszokták, hogy nem hallgatják meg azt, a ki vádolja őket.

Miben van a mai helyzet ? A képviselőházban a jelenleg folyó küzdelem kezdetén két párt állott egymással szemben. Egyik — különben közjogi alapjánál fogva passiv párt — az actualis kérdésekben activ, a másik — különben activ párt — az actualis kérdésekben passiv szerepet vitt. A jelenleg activ párt — a függetlenségi párt — az általa politikai alapnak el nem fogadott kiegyezési törvénnyel megoldott nagy ügyek egyik complexumában: a katonai ügyekben megjelölte jogi álláspontját.

Ez a következő:

Az 1867: XII. t.-czikkben benne van: „a magyar hadsereg, mint az összes hadsereg kiegészítő része“, (11. §.) tehát ez a kiegészítő rész a törvény értelmében magyar. Ebből pedig szükségszerűen folyik, hogy ebben a kiegészítő részben magyar a legénység, magyar a tisztikar s így tovább úgy a legénység, mint a tisztikar képzése, valamint a vezényleti és szolgálati nyelv és a bíraskodás.

A 11. §., a mely „mindazt, a mi a hadsereg vezérletére, vezényletére és belsejére vonatkozik, „Ő Felsége által intézendő“-nek ismeri el, azonban csak „fejedelmi jogai *folytán*“, (az „alkotmányos“ és a „folytán“ szavakra a pártnak határozataiban és fontosabb pártnyilatkozataiban nagyobb súlyt kellett volna fektetnie) csakis akként értelmezhető, hogy ő Felsége e kérdésekben formailag önállóan (miniszteri ellenjegyzés nélkül) intézkedik ugyan, de azon alapelvénél fogva, hogy minden tényért viselnie kell valakinek a felelősséget, Ő Felségének legfelsőbb haduri ténykedéséért — Ő Felsége soha, semmi körülmények között nem lévén felelős — kormánya viseli, ha nem is a *jogi*, de a *politikai* felelősséget. Már most ez által ingerentiát gyakorol a hadügyi kérdésekre az országgyűlés is a kormányra való legitim befolyása által.

Lássuk, mi a szabadelvűpárt *jogi* álláspontja.

A képviselőház elnöke, e párt tagja, leszállít elnöki emelvényéről és a párt soraiból tartotta hatalmas, közjoginterpretáló szónoklatát Gr. Apponyi fejtegetéseinek magva *azonos* volt a *függetlenségi pártnak* az actualis kérdésekben vallott *jogi* álláspontjával. Pártja e fejtegetéseket megtapsolta, az akkori miniszterelnök a szónoknak nyílt színen gratulált s másnap az egész pártsajtó üdvözölte gr. Apponyit, mint a nagy nemzeti küzdelem fix pontjának megteremtőjét.

Konstatálom okoskodásomnak súlypontját: *a két nagy párt jogi álláspontja akkor* azonos volt.*

*Nem kételkedem benne, hogy egyesek — és pedig szellemi erejüknél fogva nagy súlyú tagjai a pártnak — a párt közhangulatától magukat el nem ragadtatták és abban a lelkes pillanatban ép oly ridegen megmaradtak belsejükben kiépült közjogi álláspontjukon, a mint minden valószínűség szerint csak napok kérdése az, hogy ezek a rejtett közjogi álláspontok napfényre jutnak.

Ez a körülmény azonban a fennebb felállított praemissának erejét nem csökkenti. Közjogi komolysággal vizsgálva a politikai tényeket, lehetetlen arra az álláspontra helyezkednünk, hogy az egyes párttagokat a párt lelkes megnyilatkozásokor tanúsított némaságuk, a melyet künn, a párt lelkes hangulatától felizgatott tömegekben senki sem vehetett tudomásul, feljogosítaná arra, hogy később álljanak elő rejtetegetett meggyőződésükkel. Hiszen ők némaságukkal szintén hozzájárultak egy közjogi tudat megteremtéséhez.

A képviselő utasításokkal meg nem köthető. Igaz! Ez megdönthetetlen közjogi tétel! De megdönthetetlen erkölcsi tétel a képviselőre nézve az is, hogy akkor, a mikor egy a képviselőházban megnyilvánuló jogi meggyőződéssel egyet nem ért, a maga jogi meggyőződéséről *azonnal* tájékoztatja a nemzetet.

A képviselőház nemcsak közjogi faktor. Az első erkölcsi testületé az országnak. A pártok külön ugyan-csak erkölcsi testületek.

Kimondott közjogi álláspontot *erkölcsösen* csak egy esetben lehet megváltoztatni; ha kimondjuk, hogy tévedtünk.

Eddig egyik párt sem mondta, hogy elfoglalt jogi álláspontjában tévedett. Tehát fennáll az egyszer már elfoglalt jogi álláspont. Az egész képviselőház — a néppárt is csatlakozni látszott — *egységes jogi* állásponton levőnek mutatkozott.

A főrendiház még nem nyilatkozott ugyan, de nincs benne kétség, hogy ebben az esetben a képviselőház álláspontját elfogadja.

A másik közjogi faktor: a korona álláspontja az ellenkező, t. i., hogy az 1867: XII. t.-cz. 11. §-ában felsorolt jogok az ő reservált felségjogai, a mibe a törvényhozásnak sem közvetlenül, *sem közvetve* beleszólása nincs.

A két ellenkező jogi álláspontot egymás mellé állítottam. Ha a törvényhozás egy közjogot nemzeti létfeltételnek ismer el, arról lemondania nincs joga. De erkölcstelenség is a nemzettel szemben!

Nem teheti ezt maga a nemzet sem a jövőendő nemzedékek jogára való tekintettel, a melyeknek fokozott joguk van a közjogokra. Jogtalanságot közjogi faktor, erkölcstelenséget erkölcsi testület el nem követhet.

Emlékezzünk itt Deák Ferencz nagy tanítására: leverheti a nemzetet a nyers erő, jogától azonban meg

mert különben előállhat az a helyzet, hogy nagy súlyú férfiakkal a kellő pillanatban tanúsított némasága folytán jogi meggyőződésében a nemzet tévútra vezetetik.

Vagyis kétségtelen, hogy ma már senki sem dobhatja az események elé a maga jogi meggyőződését azzal az erkölcsi erővel, a melynek egyedül van csak ható ereje. Ma már tehát macs más hátra, mint az egész nemzetől elfogadott közjogi meggyőződés alapján küzdeni végig a küzdelmet.

Ámbár a kifejtettek szerint a tárgyra nézve az én jogi álláspontom hatványozottan súlytalan, mert hiszen a politikai közélettől távol hallgatásomért felelősség nem terhel, sőt a vázolt politikai helyiében ellenkező jogi álláspont fejtegetéséért terhelhet volna felelősség, de személyemre nézve nagyfontosságú lehet valamikor s azért bátorodom itt megemlíteni, hogy az ép jogi álláspontom sem egyezik a két nagy párt jogi álláspontjával.

nem foszthatja. Jógától a nemzet csak maga foszthatja meg magát, ha feladja jogait.

Ha a két döntő *jogi* faktor ellenkező jogi állásponton van, az erkölcsön belül a kibontakozásnak két eshetőségére mutat a logica. Az első eshetőség: a nemzet jogának megvédése alkotmányos úton, a minnek *egyedüli* módja, hogy a képviselőház *megtagadja* az adó- és újonczozási javaslatok megszavazását. Szigorúan kell distingválni. *Megtagadja*. Erre mindig járt visszatérek.

A másik eshetőség: a nemzet jogainak erőszakkal való kivívása: a forradalom.

Az erkölcsön belül a logica alapján tertium non datur.

A második eshetőséget e hazában senki sem említette komolyan.

Marad az első! A kifejtettek szerint logícailag szükségképeni, törvény szerint *kötelesség* az adó- és újoncz *megtagadása*. Az előbb azt mondtam, hogy erre visszatérek.

Veszedelmes félreértés uralkodik. Sokan azt hiszik, hogy a passiv resistentia a gyógyító ír. Szomorú tévedés, a mely a törvények nemtudásán alapul. A passiv resistentia *törvénytelen*, tehát *erkölcstelen*.

Honnan vette jogát a képviselőház, hogy nem hoz *határozatot* az újonczozás és az adó kérdésében? Ily joga a képviselőháznak. nincs. Annak két joga van; az egyik *vagy* a másik egyszermind mindig kötelessége. *Vagy megszavazza* az adót és újonczot, *vagy megtagadja*. Nincs arra joga, hogy egyik jogával sem éljen.

Hát az autonom hatóságok honnan vették jogukat arra, hogy megtagadják az adó átvételét? Ilyen joguk nincs. Ők a kormánynak az adó beszédésénél végrehajtó közegei. *Éhben a feladatában* a törvényhatóság nem bír átruházott hatáskörrel. Csak két esetben volna jogos a most követett eljárás. Először, ha az autonom hatóságok a képviselőháznak a kormány javaslatait *megtagadó* határozataira hivatkozhatnának, a mikor is az annak ellenére kiadott kormányrendeletek törvénytelenek s előáll az a helyzet, hogy a kormány a törvényhatósággal szemben többé törvényesen fel nem léphet, nincs a ki a törvény-

hatóságot az állami közigazgatásban irányítsa s így a törvényhatóság a törvények értelmében teljesen önállóan kénytelen e részben is feladatát teljesíteni. Ez a szükség-helyzet Autonóm hatóságaink ma még ebben a helyzetben nincsenek. Másodszor ugyanily közjogi jelentősége volna annak az esetnek, ha az országgyűlés törvény ellenére feloszlatottak, a mely esetben a kormánynak nincs törvényes basisa s így a törvényhatóságok nem kötelesek a kormánynak, mint az állam végrehajtó szervét elismerni.

Szem előtt tartandó, hogy a ház nem határozott.

A párt jogilag nem létezik; tehát az obstructio, mint egy párt ténye, nem jogi tény. A jogi helyzet ma az, hogy újonczozási javaslat (másodszor, módosított kiadásban) be van nyújtva, de a képviselőház azt még nem tárgyalta.

A mai helyzetben a törvényhatóságok csakis a képviselőháznak adó, illetőleg újoncz *megtagadó* határozata alapján, vagyis annak *activ* esetén tagadhatják meg az adóbeszedést s az önkéntesek újonczozását.

A *passiv resistentia* törvénytelen, a képviselőház csak *activ resistentiát* határozhat el és ezen az alapon kötelesek erre az autonóm hatóságok is.

A kifejtettek szerint tehát a képviselőháznak jelenleg *kötelessége*: az *activ resistentia*, az adó és újoncz *megtagadása*.

A jogot kifejtettem. A *politikus* itt meg nem állhat. Meg van tagadva az adó és újoncz! Hogyan alakul azután a helyzet?

Az intelligentia minden erkölcsi erejét a nyugalom conserválására fordítja. (Mert hisz az erőszakot, mint a jog kivívásának eszközét eleve kizártuk.)

Két esetre mutat ismét az abstraháló logica.

Vagy sikerül a nyugalom conserválása, vagy nem.

Nem tudnék komolyan szóba állani azzal, a ki azt állítaná, hogy még csak tüntetések sem volnának. Értve ezt így: A hatalom ellen irányuló szervezett és program-szerű tüntetéseket talán meg tudna akadályozni az intelligentia, de kérdem, lehetséges-e, hogy szerte az egész országban — ebben az annyi *ellenséggel* megrakott ország-

ban — ne akadjon egyetlen egy hely sem, a hol — ha más nem — hát a nemzetiségek ne piszkálnák a „nyugodt“ (!?) tömeg önérzetét és ne volnának képesek mesterségesen összeütközést előidézni. Már pedig az első összeütközés provokálja a hatalom közbelépését s az első *kis számú* halott és sebesült szükségképen lángba borítja az egész országot. Ott vagyunk a forradalomnál, a mit mint eshetőséget eleve kizártunk.

Szóval a logica két esete az *activ resistentia* mellett a valóságban egy esetté zsugorodik össze: a nyugalom elvész, itt a forradalom!

Szinte hallom az ellenvetést! Hát ha a korona enged abban a pillanatban, a mikor a képviselőház *megtagadja* az adót és újonczot. Elborul a lelkem az ily megjegyzésekre. Üzérek ajkára való!

Kinek van joga arra, hogy a koronáról feltételezze, hogy a *kényszerhelyzet hatása alatt* adja fel vélt jogát, a mit ő kötelességének ismer fenntartani?

A korona nem adhatja fel azt és éppen *a nemzet javáért*. Ez az ő meggyőződése. A ki ezt a meggyőződést kétségbevonja, az sérti a szent és sérthetetlen koronát, tehát elárulja az alkotmányt és így a hazát.

Hogy a koronának van-e igaza, vagy a nemzetnek, azt egyik fél sem döntheti el. Ezt a jövő történelme fogja eldönteni.

A ki ellenfelének meggyőződését azért vonja kétségbe, mert a magáétól különbözik, az a magánéletben is eltávolítandó, mert megmételjezi az erkölcsöt, minden társadalom alapkövét.

Nincs tehát kivezető út? De van!

A nemzet 18 millió emberből áll.

Ekkora *tömegben* szenvedélyek dolgoznak. A koronában nincs szenvedély.

Segíteni *csak a korona* tud, ha korona és nemzet egymással szembe kerültek, mert ilyenkor csak a koronától várható higgadt megfontolás és az *erkölcsi nagyságnak* az emberit meghaladó mértéke.

A korona nemcsak nem vesz erkölcsi tekintélyéből,

hanem, emelkedik, ha leszáll a néphez. Felemelni magához nem tudja a tömeget, mert az lehetetlen feladat. Tehát le kell szállnia hozzá, hogy segíthessen. A korona vallja jogát a maga és a nemzet javára. Érti, tudja azonban, hogy a nemzet szenvedélyében elfogult és az örvény felé rohan és oda vonszolja magával a koronát is. *A korona meggyőződését ez az érzés, ez a tudat megváltoztatja.*

Mérlegeli, hogy ily végső állapotban az, a mit ő jónak tud, jóra nem vezethet.

A koronának a nemzet javára szolgáló joga ily állapotok között már nem szolgálhat sem a korona, sem a nemzet javára. A korona jogát kényszer hatása alatt fel nem adhatja, de feladhatja *bölcséségből, erkölcsi nagyságból.*

A nemzet, ha létfeltételként tekintett jogát feladja, erkölcstelen, mert csak pillanatnyi előnyökért tesz ilyet, meggyőződésből soha! A nemzet saját magáért van! Nem így a korona! A korona a nemzetért van! A koroná enged, mert látja, hogy álláspontján nem használhat az elfogult nemzetnek.

A korona tehát kijelentheti, hogy eddig vallott a nélkül, hogy eddigi jogi álláspontjának jogosságából engedne — ezután a nemzettel együtt gyakorolja.

Azonban joggal igényelheti közjogi állásában, hogy erkölcsi nagyságáért, bölcs engedékenységeért bizalommal hallgattassanak meg *ténybeli* meggyőződései.

A korona kijelentette, hogy mit tart megvalósíthatónak, mit nem. A mit *feltétlenül* nem megvalósíthatónak tartott, annak *mostani* megvalósításától eltekint a nemzet! Az *alkalmas időpontot* a két közjogi factor együtt fogja megállapítani. A vezérlés, vezénylés és belszervezés ügye, a melyet ezután a korona és a nemzet *együtt* kezel alkotmányosan, békés, nyugalmas időkben fog megoldást nyerni. A kifejezetten megállapított jog idejében ez már könnyű folyamat lesz.

De hogy ne csak a korona és a nemzet közti virtuális viszony alapján keressem a kibontakozást, vizsgáljuk az eddigi helyzetet és azt, hogy mennyiben hozna változást az új helyzet.

Mi ma a *jogi* állapot a főütköző pontban, a vezényleti és szolgálati nyelv kérdésében. Tulajdonképen jogállapotról ebben a pillanatban beszélni nem lehet, mert jogszabály kifejezetten nem rendelkezik; a törvényhozásnak és a koronának egymás jogköréről alkotott meggyőződései pedig szemben állanak egymással.

Van azonban egy *tényleges* állapot t. i. hogy a korona ezekről az ügyekről teljesen önállóan rendelkezik.

A kifejtettek elfogadása esetén a *tényleges* állapot nem változnék egyelőre, és belátható időn belül talán egyáltalán nem. T. i. abban az esetben, ha a nemzet a koronával leendő együttes erő kifejtésben, mi a formailag új jogállapot mellett reális remény, oly eredményeket ér el *ténylegesen* ebben a kérdésben, (a katonatiszti pályára tóduló magyar ifjak a magyar hadseregben levő összes tiszti pozíciókat elfoglalhatják 10.—15 év alatt, az együttes kezelés folytán a hadsereg *vezetésének* és így az egésznek *szelleme* összhangzásba jut a nemzeti eszmével,) hogy nem látja szükségét annak, sőt tartózkodik tőle, hogy a vezényleti és *belső* szolgálati nyelv is magyar legyen. (A hatóságokkal való magyar nyelvű érintkezés az előállandó körülmények között magától értetődő lesz.) Hiszen a nemzet minden aspirációi mellett maga is érzi ennek a monarchia összes viszonyaiban rejlő nagy nehézségeit.

Vizsgálандó a korona szempontjából az is, hogy a jogi állapotban létrejövendő változás mit eredményezne?

Eredményezne-e oly változást, a mitől a koronának oka volna aggodni?

A korona mai meggyőződése szerint egyedül ő bir jogkörrel, a vezérlés, vezénylés, (nyelv is ide tartozik) és belső szervezet kérdéseiben; a nemzet jogkörébe ezek az ügyek nem tartoznak.

Ha az új formában előállandó jogállapotra gondolunk és az erkölcsi szempontok eliminálásával azt mérlegeljük, hogy melyik közjogi faktor van abban a helyzetben, hogy inkább engedhet, ismét arra a feltétlen meggyőződésre kell jutni, hogy a korona az a faktor. Miért? Mert ha a nemzet

enged, akkor örökre elveszítette jogát, hogy ezekre az ügyekre befolyást gyakoroljon. De *ha a korona engedi a a nemzet nyer ugyan befolyást, de nem vesz a korona.* ő csak befolyásának látszólagos kizárólagosságát veszti el — hiszen a mai bonyodalmak és a korona concessiói bizonyítják, hogy a befolyás ma sem *valósággal* kizárólagos — azonban kétségtelen, hogy a *hadsereg* kérdéseiben — különösen, ha a fenn jelzett és reálisan előállandó tényekre épített együttes erő kifejtés beáll, — mindig a korona befolyása marad a túlnyomó. Megállapítható tehát, hogy a *jogi helyzet sem fog nagy, tényleges változásokat előidézni a korona befolyásában.*

Végül tekintettel arra, hogy a korona viselője szükségképpen Ausztria császára, vizsgálendő a kérdés a korona viselőjére való tekintettel Ausztriára vonatkozólag is.

Ma ez *egységes* vezérlés stb. biztosítva van a 11. §. által. Hát az új állapotban hogyan állana az egységesség kérdése? Nem emelkedett a kiegyezési alapon álló pártokból (de a függetlenségi pártból sem, a mely jelenleg szintén a kiegyezésért harcol, kiegyezés ellenes jogi álláspontja fenntartása mellett) egyetlenegy hang sem, a mely a tulajdonképeni vezérlés, vezényleti és belső szervezeti kérdésekben az egységességet megtörő indítvánnyal állott volna elő. Csupán a vezényleti és szolgálati *nyelv* ügye képezi a küzdelem tárgyát.

Ez a két hadsereg vezérlésének, vezénylésének és belső szervezetének egységességét *lényegileg* nem, csak *külsőleg* érinti. Ez pedig bizonyára nem elég fontos, hogy a korona ennek az *esetleges* beállításától való félelmében, Ausztriára való tekintettel megtagadja segítségét az egyedül lehető kibontakozásra.

Javaslatom a következő: A képviselőház határozattal elveti a költségvetési, az indemnity és újonczjavaslatokat, és ez által törvényes állapotot teremt. Nyomban ezután felirattal a koronához fordul, a melyben deklarálja jogi álláspontját, és a maga bölcs szövegezésével a korona előtt kibontakozási javaslatot tesz olyanféle irányban, mint a mikép fejtegetni bátorkodtam.

Erős a meggyőződésem, hogy a korona ezen az *erkölcsi és jogi* alapon a felíratra kedvező leirattal válaszolna.

Alkotmányunk értelmében ennek így kell lennie!

Ha a remény megvalósul, nincs semmi akadálya annak, hogy úgy a felírat, mint a leirat *együttesen törvénybe iktattassék*.

Komoly jogi akadály esetén (Ausztriára gondolva) ettől az utóbbi formától el lehetne állni.

BUDAPEST, 1903
RÉVAI ÉS SALAMON KÖNYVNYOMDÁJA
VIII., ÜLLŐI-ÚT 18